PARTICULARITĂŢI DE CONSTITUIRE A SUBIECTELOR ACTIVITĂŢII DE ÎNTREPRINZĂTOR

CZU: 347.724:334.722

Angela CIUBOTARU

Şcoala doctorală Ştiinţe Juridice,
Universitatea de Stat din Moldova

PARTICULARITES CONCERNANT LA CONSTITUTION DES SUJETS IMPLIQUES DANS L'ACTIVITE D'ENTREPRENEUR

Le premier acte normatif dans la Republique de Moldova qui a reglemente l'etablissement des sujets de l'activite entrepreneuriale a ete le Reglement des entreprises economiques nr.500 du 10.09.1991 (actuellement abrogue). Il est interessant de noter que le Reglement des societes economiques n'a pas ete publie dans le Journal Officiel. La diffusion de l'acte normatif aux pouvoirs publics s'est faite par le biais de circulaires gouvernementales. Par l'expression «sujets d'activite entrepreneuriale», nous entendons «entrepreneurs» et les deux notions ont le meme sens, etant synonymes. Cependant, dans la legislation de la Republique de Moldova, on trouve une troisieme notion, celle d'agent economique.

Mots-cles: *constitution, enregistrement, personne morale, entrepreneurs, entreprises economiques, legislation.*

Aspecte introductive. Primul act normativ care reglementa constituirea subiectelor activităţii de întreprinzător a fost Regulamentul societăţilor economice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.500 din 10.09.1991 (în prezent abrogat). Prezintă interes faptul că Regulamentul societăţilor economice nr.500/1991 nu a fost publicat nici în Monitorul Oficial şi nici într-o altă publicaţie oficială [1, p.91]. Distribuirea actului normativ către autorităţile publice centrale şi locale s-a efectuat prin circulare ale Guvernului.

În perioada anilor 1991-1992, înregistrarea subiectelor activităţii de întreprinzător se efectua de către comitetele executive ale raioanelor şi de primăriile din localităţi. Mai apoi a fost instituită Camera Înregistrării de Stat căreia i s-au delegat atribuţii exclusive privind înregistrarea de stat a întreprinderilor. Modul de înregistrare era prevăzut în Regulamentul înregistrării de stat a întreprinderilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.50/1992 [2] (în prezent abrogat). Normele acestui Regulament aveau caracter special şi se aplicau în mod prioritar faţă de dispoziţiile cu privire la înregistrare din Regulamentul societăţilor economice.

Evoluţia reglementărilor privind înregistrarea persoanelor juridice a continuat cu adoptarea Legii nr.1265/2000 cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor şi

organizațiilor [3], care s-a aplicat până la intrarea în vigoare a reglementării actuale – a Legii nr.220/2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice şi a întreprinzătorilor individuali [4].

Abordând sintagma „subiectele activității de întreprinzător", avem în vedere „întreprinzătorii", iar ambele noțiuni au acelaşi înțeles, fiind sinonime. Totuşi, în legislație poate fi întâlnită şi o a treia noțiune, cea de *agent economic.* În conformitate cu art.5 pct.13 din Codul fiscal al Republicii Moldova, agent economic este orice persoană ce desfăşoară activitate de întreprinzător.

Persoanele fizice pot desfăşura activitate de întreprinzător prin următoarele forme de organizare juridică: a) patenta de întreprinzător; b) întreprinzător individual; c) gospodărie țărănească (de fermier).

Definiția actuală a ***întreprinzătorului individual*** este redată în art.2 din Legea nr.220/2007. Activitatea pe care o desfăşoară întreprinzătorul individual este o afacere mică şi simplu de administrat. Întreprinzătorul îşi cunoaşte personal beneficiarii, poate reacționa rapid la cerințele lor, adoptă decizii în mod independent, fără a se consulta cu cineva [5, p.110].

Practica dovedeşte că, cel mai frecvent, în calitate de întreprinzători individuali activează comercianții locali, precum: vânzătorii de mărfuri şi produse cu amănuntul, proprietarii de mici restaurante şi magazine (de produse alimentare, băuturi, legume etc.), prestatorii individuali de servicii (frizeri, meşteşugari, reparatori de încălțăminte sau de aparate pentru uz casnic etc.).

Prezintă interes faptul că în perioada anilor '90 întreprinzătorul individual avea o altă denumire – *întreprindere individuală*, fiind reglementată de Legea cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi nr.845/1992. În lumina acestei legii, desfăşurarea de către o persoană fizică a activităților aducătoare de profit sub formă de întreprindere individuală se considera „activitatea de muncă individuală cu caracter de întreprinzător". Mai târziu, în legătură cu adoptarea Legii nr.220/2007, s-a considerat necesar de a aduce lumină asupra înțelegerii acestui concept. Prin urmare, în art.14 alin.(1) din Legea nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi a fost efectuată o modificare importantă care stabileşte că *întreprinderea individuală se echivalează cu întreprinzătorul individual*.

După cum s-a menționat, primele reglementări cu privire la întreprinderea individuală au fost introduse prin Legea nr.845/1992, în vigoare până în prezent. În pofida faptului că dispozițiile legii respective sunt depăşite de timp, legiuitorul nu a găsit de cuviință abrogarea acesteia, ci, dimpotrivă, pe parcursul anilor a efectuat numeroase modificări pentru a o menține în vigoare. Este de menționat că întreprinzătorul individual nu este persoană juridică, ci se prezintă în cadrul raporturilor de drept ca persoană fizică întreprinzător individual. În trecut, până la intrarea în vigoare a Codului civil, în Legea nr.845/1992 era prevăzut că întreprinderea individuală poartă statut de persoană juridică. Ținând cont de noile reglementări aduse de Codul civil, Legea nr.845/1992 a fost modificată, întreprinderii individuale fiindu-i atribuit calificativul de persoană fizică – întreprinzător individual.

În doctrina de specialitate, întreprinzător individual este considerat persoana fizică cu capacitate de exerciţiu, care desfăşoară independent, permanent, în nume propriu şi sub risc propriu o activitate aducătoare de profit şi poartă răspundere patrimonială pentru rezultatele activităţii sale [6]. La acestea mai adăugăm că întreprinzătorul individual: a) trebuie să fie înregistrat conform legii; b) în procesul de lucru poate angaja muncitori, în baza contractului individual de muncă; c) este obligat să ducă evidenţa contabilă, să deţină aparat de casă şi control cu memorie fiscală (şi, bineînţeles, să elibereze bon de casă) [1, p.68-69]. Înregistrarea întreprinzătorului individual se face la oficiile teritoriale ale Agenţiei Servicii Publice, într-un registru special, denumit Registrul de stat al întreprinzătorilor individuali.

O altă formă prin care persoana fizică poate să desfăşoare activitate de întreprinzător este ***gospodăria ţărănească***. În conformitate cu dispoziţiile Legii privind gospodăriile ţărăneşti (de fermier), nr.1353/2000 [7], gospodăria ţărănească îşi poate desfăşura activitatea doar în domeniul agriculturii. De regulă, o gospodărie ţărănească este alcătuită din fondator şi membri (art.15 alin.(2) din Legea nr.1353/2000). Fondator al gospodăriei ţărăneşti poate fi persoana fizică care a împlinit vârsta de 18 ani, are capacitate de exerciţiu deplină şi posedă teren cu drept de proprietate privată. Calitatea de membri ai gospodăriei ţărăneşti o deţin membrii de familie ai fondatorului, şi anume: soţul (soţia), părinţii, copiii, inclusiv adoptivi, fraţii, surorile şi nepoţii lui care au împlinit vârsta de 16 ani, precum şi alte persoane care sunt membri ai familiei respective (art.16 din Legea nr.1353/2000).

Înregistrarea gospodăriei ţărăneşti se face la primăria din localitatea în care fondatorul deţine teren agricol. În acest scop, fondatorul gospodăriei prezintă: a) declaraţia de constituire; b) actele ce confirmă dreptul de proprietate asupra terenurilor; c) copiile de pe contractele de arendă a terenurilor; d) dovada plăţii taxei de înregistrare a gospodăriei. Mai multe detalii cu referire la procedura de întregistrare a gospodăriilor sunt prevăzute în Regulamentul privind înregistrarea gospodăriilor ţărăneşti (de fermier), aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.977 din 14.09.2001 [8].

Critici la adresa gospodăriilor ţărăneşti. În literatura de specialitate, conceptul de gospodărie ţărănească este supus unor critici intense. Prima remarcă se referă la reglementarea juridică imprecisă, care se caracterizează prin lipsa legăturii logice între diferitele dispoziţii ale legii, precum şi în coroborarea lor cu alte legi. Alt aspect ţine de patrimoniul persoanei juridice. Luând în considerare că gospodăria ţărănească nu are statut de persoană juridică, ea nu are nici patrimoniu distinct de cel al fondatorilor (membrilor). Însă, legea conţine prevederi exprese cu referire la patrimoniul gospodăriei ţărăneşti, dar fără a stabili modul de participare a membrilor la formarea lui [5, p.113]. Nu este clar în ce proporţii fondatorii şi membrii participă cu bunuri la fondarea gospodăriei ţărăneşti şi nici modul de participare cu muncă personală în activitatea gospodăriei. Nu se cunosc proproţiile de repartizare a profitului. Care este regimul juridic al bunurilor rezultate din activitatea gospodăriei ţărăneşti? Sunt o proprietate comună pe cote-părţi sau în devălmăşie?

Critici pot fi aduse şi procedurii de înregistrare a gospodăriei ţărăneşti. Actuala înregistrare a gospodăriilor ţărăneşti în cadrul primăriilor generează unele confuzii. Fiecare primărie ţine evidenţa proprie a gospodăriilor ţărăneşti, motiv din care în plan republican lipseşte registrul informaţional unic al gospodăriilor ţărăneşti. O soluţie în acest sens ar fi atribuirea competenţelor de înregistrare a gospodăriilor ţărăneşti oficiilor teritoriale ale Agenţiei Servicii Publice.

Există şi autori care propun modificarea Legii nr.1353/2000 în sensul excluderii necesităţii de înregistrare a gospodăriilor ţărăneşti. Persoana fizică îşi va putea prelucra singură sau împreună cu membrii săi de familie propriul pământ fără vreo înregistrare specială, aşa cum îşi prelucrează grădinile şi loturile de pe lângă casă. Legătura juridică (controlul funciar, ecologic, fiscal etc.) dintre proprietarul de teren şi autorităţile publice ar putea fi realizată prin intermediul Cadastrului de imobile, fără a se crea structuri şi registre speciale [5, p.113]. O altă soluţie ar fi ca proprietarilor de terenuri şi familiilor acestora să li se permită prelucrarea în comun a pământurilor cu destinaţie agricolă în baza contractului de societate civilă.

O cale simplă de a începe desfăşurarea unei activităţii de întreprinzător pentru persoana fizică este de a obţine ***patentă de întreprinzător***. Patenta este un document ce conferă titularului dreptul de a desfăşura într-o anumită perioadă de timp activitatea de întreprinzător indicată în ea. Cadrul legal al patentei este prevăzut în Legea cu privire la patenta de întreprinzător, nr.93/1998 [9]. În calitate de titular de patentă poate fi orice persoană fizică care are capacitate de exerciţiu şi locuieşte permanent pe teritoriul Republicii Moldova (art.2). Adoptarea Legii nr.93/1998 a venit ca o soluţie în perioada de criză pentru micii întreprinzători.

Patenta se eliberează de către subdiviziunea Serviciului Fiscal de Stat în a cărui rază solicitantul/titularul îşi are domiciliul sau preconizează să-şi desfăşoare activitatea, iar în unele situaţii patenta poate fi eliberată şi de ***primăria*** din acea localitate. În acest caz, evidenţa blanchetelor de patentă şi repartizarea către primării se efectuează de către inspectoratul fiscal. Durata patentei de întreprinzător este de la cel puţin o lună, cu posibilitatea ulterioară de prelungire a termenului.

Activităţile care pot fi desfăşurate în baza patentei de întreprinzător sunt reflectate în anexa nr.1 la Legea nr.93/1998, şi anume: comerţul cu amănuntul la tarabe, tejghele, tonete; masaj, servicii de îngrijire a bolnavilor şi alte servicii medicale; croitul, cusutul, tricotarea, reparaţia îmbrăcămintei şi comercializarea acesteia; confecţionarea şi reparaţia încălţămintei; repararea locuinţelor; construirea caselor de locuit şi a garajelor în localităţile rurale; reparaţia tehnicii de uz casnic, instrumentelor şi mecanismelor, ceasurilor; reparaţia aparatelor de uz casnic etc.

Persoanele juridice antrenate în desfăşurarea activităţii de întreprinzător se numesc persoane juridice cu scop comercial, deoarece obiectivul lor principal constă în acumularea cât mai multor venituri (câştiguri, profituri). În pofida faptului că principiul libertăţii de asociere permite fondatorilor să-şi aleagă în mod liber tipul de persoană juridică, opţiunea lor de a constitui o persoană juridică este supusă cerinţei formale de a încheia un înscris, denumit generic *act de constituire* [10, p.33-34].

Se poate considera că persoana juridică cu scop comercial există atâta timp cât figurează în registrul de stat. Dacă se descoperă faptul că în numele „persoanei juridice" neînregistrate sau radiate din registrul de stat au fost încheiate contracte, efectuate transferuri băneşti ori alte acţiuni similare, acest lucru se consideră încălcare a legii şi cei vinovaţi riscă o pedeapsă, penală sau contravenţională.

Deoarece Registrul persoanelor juridice este public, oricine este interesat poate să-l consulte şi nu poate invoca necunoaşterea informaţiei. Informaţia conţinută în registru şi în actele de constituire se prezumă a fi veridică. În caz de conflicte între actele constitutive deţinute de organul de stat şi cele ce se află la persoana juridică, prioritate are cel dintâi, până la proba contrarie [11, p.120].

Dintre toate persoanele juridice cu scop comercial, cea mai solicitată este ***societatea cu răspundere limitată***. Conform datelor preluate din Registrul de stat al unităţilor de drept, la data de 01.05.2021 în Republica Moldova existau 89.836 de societăţi cu răspundere limitată (SRL), ceea ce reprezintă 60% din totalul entităţilor juridice înregistrate şi se clasează pe locul întâi în ordinea ierarhică (pe locul doi se află întreprinzătorii individuali, în număr de 23.873) [12]. Numărul sporit se explică prin comoditatea pe care o prezintă societăţile cu răspundere limitată – se înregistrează uşor, pot fi fondate de o singură persoană şi manifestă relativ puţine formalităţi în procesul de activitate.

În ceea ce priveşte societăţile pe acţiuni, cooperativele şi întreprinderile (de stat şi municipale), numărul acestora este mai redus comparativ cu statistica generală, ele reprezentând 3% (societăţi pe acţiuni), 3% (cooperative) şi 1% (întreprinderi de stat şi municipale) din numărul total de agenţi economici care activează în Republica Moldova. Cu referire la ***societăţile pe acţiuni***, acestea sunt cele mai mari întreprinderi din republică, al căror capital social adeseori depăşeşte suma de un milion de lei, de exemplu: S.A. „Victoriabank", S.A. „Moldtelecom", S.A. „Bucuria", S.A. „Franzeluţa" etc. Capitalul lor este exprimat în bani, apoi banii sunt exprimaţi în ***acţiuni***. Fondatorii societăţii pe acţiuni decid cât va valora o acţiune, iar toate operaţiunile de mărire sau de micşorare a capitalului social sunt efectuate prin intermediul acţiunilor. Mai puţin solicitate în activitatea de întreprinzător sunt societăţile în nume colectiv (0,3%) şi în comandită (0,4%).

Fondatori ai persoanelor juridice cu scop comercial pot fi persoanele fizice şi juridice, inclusiv statul şi unităţile administrativ-teritoriale. O persoană se numeşte fondator până la data înregistrării de stat a persoanei juridice. Ulterior înregistrării de stat, fondatorul îşi schimbă denumirea în asociat, acţionar, comanditar, comanditat etc., în dependenţă de forma de organizare. Aşadar, fondatori ai persoanei juridice cu scop comercial pot fi: instituţiile de drept privat, persoanele fizice, autorităţile publice. În toate cazurile, cerinţa de bază este ca fondatorii să dispună de capacitate juridică civilă şi să nu fie interzişi în dreptul de a fi fondatori prin lege sau hotărâre judecătorească.

Subliniem faptul că legislaţia în vigoare interzice judecătorilor şi procurorilor să desfăşoare orice activitate de întreprinzător, inclusiv deţinerea calităţii de fondator al

unor persoane juridice cu scop comercial. Această concluzie rezultă din coroborarea dipozițiilor legale, precum: art.8 alin.(1) lit.(c) şi (d) din Legea cu privire la statutul judecătorului, nr.544/1995, şi art.15 alin.(2) lit.(f) şi (i) al Legii cu privire la procuratură, nr.3/2016.

Persoanele cu funcții de răspundere pot să participe la fondarea de societăți pe acțiuni, societăți cu răspundere limitată, societăți în comandită (doar în calitate de comanditar). Având calitatea de fondator, aceste persoane sunt în drept de a vota la şedințele adunării generale şi de a participa la repartizarea beneficiilor. În acest context, *primirea dividendelor nu se consideră activitate de întreprinzător*. Prin excepție, calitatea de fondator se consideră a fi o activitate de întreprinzător. Este vorba de calitatea de fondator în cadrul societăților în nume colectiv, cooperativelor de producție şi societăților în comandită (interdicția este valabilă doar pentru comanditați). În scopul respectării dispozițiilor legii, recomandăm persoanelor cu funcții de răspundere să se abțină de a deveni fondatori în cadrul acestor persoane juridice; în caz contrar, există riscul de a fi învinuite de incompatibilitate şi conflicte de interese.

Concluzii. Generalizând cele relatate, propunem ca sintagma „şi alte persoane care sunt membri ai familiei respective" să fie exclusă din articolul 16 alineatul (1) al Legii nr.1353/2000 privind gospodăriile țărăneşti (de fermier). Recomandarea este determinată de faptul că, în redacția actuală, norma legală acordă posibilitatea de a fi membri ai gospodăriei țărăneşti *altor membri de familie*, dar fără a concretiza până la ce grad de rudenie.

Referințe:

1. MIHALACHE, Iu. *Dreptul afacerilor*: Note de curs. Chişinău: Print Caro, 2015, p.91.
2. Regulamentul înregistrării de stat a întreprinderilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului RM nr.50 din 29.01.1992 (abrogat). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1992, nr.1.
3. Legea cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor şi organizațiilor, nr.1265 din 05.10.2000 (abrogată). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr.31-34.
4. Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice şi a întreprinzătorilor individuali, nr.220 din 19.10.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr.184-187.
5. ROŞCA, N., BAIEŞ, S. *Dreptul afacerilor*. Ediția a III-a. Chişinău: Tipografia Centrală, 2011, p.110.
6. COJOCARU, O. Problematica definirii noțiunii de întreprinzător individual. În: *Materialele Conferinței internaționale ştiințifico-practice „Problemele actuale ale legislației naționale în contextul procesului integraționist european"*. Chişinău: CEP USM, 2008, p.267.
7. Legea privind gospodăriile țărăneşti (de fermier), nr.1353 din 03.11.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr.14-15.
8. Regulamentul privind înregistrarea gospodăriilor țărăneşti (de fermier), aprobat prin Hotărârea Guvernului RM nr.977 din 14.09.2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr.116.
9. Legea cu privire la patenta de întreprinzător, nr.93 din 15.07.1998. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, nr.72-73.

10. SCHIAU, I., PRESCURE, T. *Legea societăților comerciale nr. 31/1990: analize şi comentarii pe articole*. Ediția a II-a. Bucureşti: Hamangiu, 2009, p.33-34.
11. ROŞCA, N. *Comentariu la Codul civil al Republicii Moldova* (coord. M.Buruiană). Vol.I. Chişinău: Tipografia Centrală, 2006, p.120.
12. Portalul oficial al I.P. „Agenția Servicii Publice", www.asp.gov.md/node/1658 [Accesat: 30.05.2021]